Μακεδονικά

Τόμ. 16, Αρ. 1 (1976)

Ο Ελληνικός Εθνικός Σύλλογος Κοσσυφοπεδίου

Ελευθερία Ι. Νικολαΐδου

doi: [10.12681/makedonika.633](https://doi.org/10.12681/makedonika.633)

Copyright © 2014, Ελευθερία Ι. Νικολαΐδου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Νικολαΐδου Ε. Ι. (1976). Ο Ελληνικός Εθνικός Σύλλογος Κοσσυφοπεδίου. *Μακεδονικά*, 16(1), 39–58.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.633>

Ο «ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟΥ»

Το Κοσσυφοπέδιο έχει συνδεθῇ με τὴν ἱστορία ἀπὸ τὶς γνωστὲς μάχες τοῦ 1389 καὶ 1448. Κατὰ τοὺς νεώτερους χρόνους ἔδωσε τὴν ὀνομασίαν στὸ βιλαέτι τοῦ Κοσσυφοπεδίου ἢ Κοσόβου ἢ Σκοπίων, τοῦ ὁποῖου ἡ ἑδαφικὴ ἔκτασι αὐξομοιώθηκε ἀρκετὲς φορές, ἀνάλογα μετὰ τὶς πολιτικὰ σκοπιμότητες τῆς ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως. Ἀλλαγὴ σημειώθηκε ἐπίσης καὶ στὸ διοικητικὸ κέντρο, ποὺ ἀπὸ τὸ Σεράγεβο μετατέθηκε στὸ Νόβι Παζάρ, στὴν Πρισρένη, γιὰ νὰ καταλήξῃ μετὰ τὸ 1873 στὰ Σκόπια¹.

Τὰ Σκόπια², ἀπὸ τὸν 17ο κιόλας αἰῶνα, εἶχαν γίνῃ σημαντικὸ ἐμπορικὸ, βιομηχανικὸ καὶ διαμετακομιστικὸ κέντρο τῆς περιοχῆς. Ὁ Τοῦρκος περιηγητὴς Ἑβλιγιὰ Τσελεμπὴ ἐπισημαίνει τὴν ἀνάπτυξή του³. Ἡ οἰκονομικὴ αὐτὴ ἀνθῆσις συνεχίστηκε καὶ στὰ μετέπειτα χρόνια, ὅπως διαπιστώνεται ἀπὸ τὶς ἀφηγήσεις τῶν περιηγητῶν⁴. Γενικὰ στὴν τουρκοκρατίαν, ἐξ αἰτίας τῆς στρατηγικῆς τοῦς σημασίας, τὰ Σκόπια διαδραμάτισαν σημαντικὸ ρόλο καὶ συνδέθηκαν μετὰ γεγονότα ποὺ σφράγισαν τὴν ἱστορίαν τῶν βαλκανικῶν λαῶν.

Το Κοσσυφοπέδιο, ἂν καὶ βρίσκεται κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἔξω ἀπὸ τὸν Μακεδονικὸν χώρον, ἐγίνε τὸ ἐπίκεντρο σφοδρῶν ἀνταγωνισμῶν καὶ συγκρούσεων. Τὸν χώρον αὐτόν, ἔναν ἀπὸ τὰ ἔξω βιλαέτια τῶν ὀθωμανικῶν

1. Μετὰ τὴν τελευταίαν διάρθρωσιν τὸ βιλαέτι Κοσσυφοπεδίου περιλάμβανε 30 ἐπαρχίαι. Εἰδικότερα στὸ νομὸ Σκοπίων ὑπάγονταν οἱ καζάδες: Σκοπίων, Βελεσῶν, Καλκάνδελε (Τετόβου), Ἰστίπ, Ραδοβίτσης, Μάλες (Πετσόβου), Κοτσάνων, Κρατόβου, Ἑγρί Παλάγκας, Κουμανόβου καὶ Πρεχόβου (βλ. Ν. Β λ ά χ ο υ, Τὸ Μακεδονικὸν ὡς φάσις τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος 1878-1908, ἐν Ἀθῆναις 1935, σ. 226, Δ η μ. Δ ι ο ν. Ζ ά γ κ λ η, Ἡ Μακεδονία τοῦ Αἰγαίου καὶ οἱ Γιουγκοσλαῶι, Ἀθῆναι 1975, σ. 574 σημ. 1 καὶ 579).

2. Τὰ Σκόπια (Skopje) ἢ Scupis, Skopi καί, κατὰ τὸν ἄραβον γεωγράφον Idrisi, Uskufia, ὀνομαζόνταν ἀπὸ τοὺς Τοῦρκους Uskub καὶ ἀπὸ τοὺς Σλάβους Skupi (βλ. G a v r o š k r i v a n i ć, About Mediaeval roads in Macedonia, «La Macédoine et les Macédoniens dans le passé», Recueil d'Articles Scientifiques, Institut de l'Histoire Nationale, Skopje 1970, σ. 484).

3. Βλ. Β. Δ η μ η τ ρ ι ά δ η, Ἡ Κεντρικὴ καὶ Δυτικὴ Μακεδονία κατὰ τὸν Ἑβλιγιὰ Τσελεμπή, Θεσσαλονίκη 1973, ἔκδοσις Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, σ. 48 καὶ 67 κ.έ. D e s a n k a K o v a č e v i ć - K o j i ć, Développement économique des agglomérations urbaines, «Actes du IIe Congrès International des Études du Sud-Est Européennes», τ. II, Athènes 1972, σ. 172. Ἡ Κοjić τονίζει τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιοτεχνίας καὶ χρυσοχοίας στὰ Σκόπια κατὰ τὸν 14ο αἰ.

4. G. F. A b b o t, The Tale of a tour in Macedonia, London 1903, σ. 7-8.

έδαφών στην ευρωπαϊκή Τουρκία¹, τὸν διεκδικούσαν οἱ μεγαλοϊδεάτες Βούλγαροι, μετὰ τὴν πρόθεση δημιουργίας μιᾶς αὐτόνομης ἐπαρχίας, πού θά περιλάμβανε τὰ βιλαέτια Κοσσυφοπεδίου, Μοναστηρίου καὶ Θεσσαλονίκης μετὰ πρωτεύουσα τὴν Θεσσαλονίκη. Μετὰ τὴν ἐπιδιώξεις ὁμοῦς αὐτῶν τῶν Βουλγάρων συγκρούονταν οἱ ἐθνικὲς βλέψεις τῶν Σέρβων καὶ τῶν Ἀλβανῶν. Ἡ Σερβία, ἡ ὁποία εἶχε καὶ ἰσχυροὺς ἐθνικοὺς δεσμοὺς μετὰ τὴν περιοχὴ² καὶ πρὸ παντὸς μετὰ τὰ Σκόπια³, ἄρχισε νὰ ἐνδιαφέρεται ἐντονα ὕστερα ἀπὸ τὸ Βερολῖνιο Συνέδριο (1878) γιὰ τὴ Μακεδονία καὶ τὸ Κοσσυφοπέδιο, ὑποκινούμενη στὴν ἀρχὴ ἀπὸ τὴν Αὐстроουγγαρία. Οἱ Ἀλβανοί, πού οἱ ἐθνικοὶ τοὺς προσανατολισμοὶ ἄρχισαν νὰ διαμορφώνονται κατὰ τὴν παραμονὴς τοῦ Συνεδρίου τοῦ Βερολίνου, διεκδικούσαν τὸ πέρα ἀπὸ τὸν Σκάρδο διαμέρισμα τοῦ βιλαετιοῦ. Ἐτσι στὸν χῶρο αὐτὸ συγκρούονταν δυναμικὰ τὰ συμφέροντα τριῶν ἐθνότητων, στὶς ὁποῖες πρέπει νὰ προσθέσουμε καὶ τοὺς Ρουμάνους. Οἱ τελευταῖοι ἀναμίχθηκαν στὴ διαμάχη προσπαθώντας νὰ προσηλυτίσουν στὴ ρουμανικὴ ἐθνικὴ ἰδέα τοὺς Κουτσοβλάχους τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ Κοσσυφοπεδίου⁴.

Ὁ ἀγὼνας τῶν ἐνδιαφερομένων ἐθνότητων στὸ Κοσσυφοπέδιο πῆρε διαφόρες μορφές, στηρίχθηκε ὁμοῦς, στὶς ἀρχές τοῦ κυρίως, στὸν προσηλυτισμὸ τῶν κατοίκων. Πρῶτοι οἱ Βούλγαροι κατέβαλαν ἐντονες προσπάθειες καὶ οἱ σλαβόφωνοι κάτοικοι τῶν διαμερισμάτων ἀνατολικὰ τοῦ Σκάρδου προσχώρησαν στὴ Βουλγαρικὴ Ἐξαρχία ἀπὸ τὸ 1882. Ἡ προσπάθεια τῶν Σέρβων γιὰ προσηλυτισμὸ τῶν σλαβοφώνων ἄρχισε ἀργά, γύρω στὰ 1887. Ἀξιόλογη πρόοδος ἀρχίζει νὰ σημειώνῃ ἡ σερβικὴ προπαγάνδα στὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ 19ου αἰ., ὕστερα ἀπὸ τὴν παραχωρήσεις πού ἐξασφάλισαν οἱ Σέρβοι ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο (1895), γιὰ τὴ διδασκαλία τῆς σερβικῆς γλώσσας στὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα τῶν ὀρθοδόξων σλαβοφώνων κοινοτήτων. Ἐτσι, ἰδιαίτερα στὸ Κουμάνοβο καὶ τὰ Σκόπια, κατακτοῦν ἔδαφος σὲ βάρος τῶν Βουλγάρων καὶ τὸ 1896 ἐξασφαλίζουν τὸ διορισμὸ Σέρβου ἱεράρχη στὴ μη-

1. Τὰ ἄλλα πέντε βιλαέτια ἦταν τὰ: Μοναστηρίου, Ἰωαννίνων, Θεσσαλονίκης, Σκόδρας καὶ Ἀδριανουπόλεως.

2. Οἱ Σέρβοι θεωροῦσαν τὸ Κοσσυφοπέδιο ὡς κοιτίδα τῆς ἐθνότητάς τους. Ἐκεῖ στὴ γνωστὴ μάχη (15 Ἰουνίου 1389) ἔπεσε πολέμοντας μετὰ τοὺς Τούρκους καὶ ὁ τελευταῖος βασιλιάς τους Λάζαρος.

3. Τὰ Σκόπια ἦταν ἡ πρωτεύουσα τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Δουσάν, πού ἡ ὑπόστασή της ἐπισημοποιήθηκε τὸ 1346 (βλ. Α. Α. Vasiliev, Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, μετὰφρ. Δ. Σαβράμη, τ. Γ', Ἀθῆναι 1954, σ. 49).

4. Βλ. Β λ ά χ ο υ, Τὸ Μακεδονικόν ὡς φάσις τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος, σ. 27, 28, 30, 34.

τρόπολη Ρασκοπρισρένης, στὰ δὲ 1899 πετυχαίνουν καὶ τὴν ἐκλογή Σέρβου Μητροπολίτη στὰ Σκόπια¹.

Ἀπὸ τὰ 1878 ὡς τὰ τέλη περίπου τοῦ 19ου αἰ. ἀναπτύσσεται στὸ βιλαέτι Κοσσυφοπέδιου ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα, πού, χάρις στὴ συμπαράσταση τῆς Αὐστρίας, τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Ἀλβανιζόντων, σημειώνει προόδους. Οἱ Ἀλβανοί, τέλος, πού οἱ βλέψεις τους δὲν περιορίζονταν μόνο στὰ διαμερίσματα πού εἶχαν ἐγκατασταθῇ, ἀλλὰ ἐπεκτείνονταν καὶ σὲ περιοχὲς τίς ὁποῖες διεκδικοῦσαν ὡς ἐθνικὸ ἔδαφος κυρίως ἡ Ἑλλάδα καὶ ἡ Σερβία, ἤλθαν μὲ τὴν τελευταία σὲ σύγκρουση στὸ Κοσσυφοπέδιο, ὅπου πέτυχαν θεαματικὴ διείσδυση ἐκτοπίζοντας τοὺς σερβικοὺς πληθυσμούς².

Τέλη τοῦ 19ου, ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰ., τὸ Κοσσυφοπέδιο γίνεται ὁ χῶρος ἐπαναστατικῶν κινημάτων ἢ δραστηριοποιήσεως καὶ συγκρούσεως ἀνταρτικῶν ὁμάδων. Τὸ 1903 σημειώνεται ἐκεῖ ἐπαναστατικὴ ἀλβανικὴ κίνηση, ὡς ἀντίδραση στὴν ἐπέκταση τῶν μεταρρυθμίσεων³, ἐνῶ παράλληλα ἐντείνεται ἡ δράση τῶν βουλγαρικῶν ὁμάδων πού καταστρέφουν καὶ προβαίνουν σὲ φόνους ἀντιφρονούντων. Παρὰ τὴν καταστολὴ τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος ἀπὸ τὸν τουρκικὸ στρατό, ἡ δράση τῶν Βουλγάρων συνεχίσθηκε σ' ὅλη τὴ διάρκειά τοῦ 1903, μὲ τὴν ἐναρξὴ δὲ τοῦ 1904 διαγράφηκε ὁ κίνδυνος γιὰ μονομερῆ ἐπέμβαση τῆς Αὐстроουγγαρίας πρὸς κατάληψη τοῦ βιλαετιοῦ. Ὁ κίνδυνος ἀποτράπηκε τελικὰ, ὅπως ἀποτράπηκε καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν μεταρρυθμίσεων σὲ ὁρισμένα σαντζάκια τῶν βιλαετιῶν Μοναστηρίου καὶ Κοσσυφοπέδιου, στὰ ὁποῖα κατοικοῦσαν Ἀλβανοί. Ἡ δράση τῶν βουλγαρικῶν ὁμάδων κατὰ τῶν Σέρβων θὰ ἐξακολουθήσῃ καὶ κατὰ τὸ 1904 μὲ τὴν ἀνοχὴ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως καὶ τὴν ἐκδηλῆ συμπαράσταση τῶν Ρώσων καὶ τῶν Αὐστριακῶν⁴.

Τὸ 1904 σημειώνεται καμπὴ στὴν ὅλη ἐξέλιξη τοῦ Μακεδονικοῦ Ζητήματος. Ἡ εἰσβολὴ τῶν ἐλληνικῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων στὴ Μακεδονία

1. Βλ. Β λ ά χ ο υ, ὁ.π., σ. 114, 169, 185, 190. Μητροπολίτης ἐκλέχθηκε τὸ 1899 ὁ Φιρμιλιανός, πού ἀναγνωρίσθηκε ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο τὸν Ἰούνιο τοῦ 1902.

2. Βλ. A b b o t, The Tale of a tour, σ. 8, Β λ ά χ ο υ, ὁ.π., σ. 204 καὶ Δ η μ η τ ρ ί ο υ Τ ῶ ρ τ ζ ε β ι τ ς, Ἱστορία τῆς Σερβίας 1800-1918, μεταφρ. Ν. Παπαρρόδου, ἐκδ. ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 272.

3. Πρόκειται γιὰ τίς διοικητικὲς μεταρρυθμίσεις πού συνέστησαν στὴν Ὑψηλὴ Πύλη ἡ Ρωσία καὶ ἡ Αὐстроουγγαρία γιὰ νὰ ἐφαρμοσθοῦν στὰ τρία βιλαέτια τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, Κοσσυφοπέδιου, Μοναστηρίου καὶ Θεσσαλονίκης. Οἱ μεταρρυθμίσεις αὐτὲς ἀποφασίσθηκαν κατὰ τὴ συνάντησιν τῶν Ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν Αὐстроουγγαρίας καὶ Ρωσίας (Goluchowski καὶ Lamsdorf) στὴ Βιέννη τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1902. Τὸ πρόγραμμα τῶν μεταρρυθμίσεων μπῆκε σὲ νέες βάσεις κατὰ τὴ συνάντησιν τῶν μοναρχῶν τῶν δύο Δυνάμεων στὴ Mürzsteg τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1903 (βλ. Β λ ά χ ο υ, ὁ.π., σ. 253, 294 κ.έ.).

4. Βλ. Β λ ά χ ο υ, ὁ.π., σ. 261, 309, 316, 333.

καί ἡ παράλληλη δραστηριοποίηση τῶν σερβικῶν στό βιλαέτι Κοσσυφοπεδίου, ἀνέτρεψαν σέ μεγάλο βαθμό τὰ ἀποτελέσματα τῆς προσηλυτιστικῆς προσπάθειας τῶν συνεργαζομένων Βουλγάρων καί Ρουμανιζόντων. Τὰ πλεονεκτήματα ἦταν σοβαρά γιὰ τοὺς Ἕλληνες καί Σέρβους, παρὰ τὴν ἀστάθεια καί ἀβεβαιότητα τῶν συνεπειῶν τους καί παρὰ τὴν ἀπροκάλυπτη ἐχθρότητα τῶν Μεγάλων Δυνάμεων¹. Πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι καθ' ὅλη τὴ διάρκεια καί τὴν ἔνταση τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγώνα, οἱ Ἕλληνες τοῦ βιλαετιοῦ Κοσσυφοπεδίου ἀντέδρασαν ἔντονα, ἰδιαίτερα ἀπέναντι τῆς βουλγαρικῆς καί ρουμανικῆς προπαγάνδας. Στὸ σκληρὸ ἀγώνα ποὺ διεξήχθη μὲ τὶς βουλγαρικὲς ὁμάδες ὁ ἑλληνισμὸς τοῦ βιλαετιοῦ πλήρωσε βαρὺ φόρο αἵματος².

Ἡ ἐπανάσταση τοῦ Νεοτουρκικοῦ Κομιτάτου «Ἐνωσις-Πρόοδος» τὸν Ἰούνιο τοῦ 1908 δημιούργησε καινούργιες συνθήκες γιὰ τὴν ἐξέλιξη τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος. Ἡ ἀπογοήτευση τῶν κρατῶν τῆς Βαλκανικῆς, ποὺ εἶχαν ὑποδούλους στὰ τουρκικὰ ἐδάφη, ἀπὸ τοὺς ἐμφανεῖς πιά σκοποὺς τῶν Νεοτούρκων, ἀναζωπύρησε τὴν ἐπαναστατικὴ κίνηση καί στὸ βιλαέτι τοῦ Κοσσυφοπεδίου, μὲ φανερὴ πρόθεση τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων τὴν καταφορὰ πληγμάτων κατὰ τοῦ δυνάστη. Στὸ Κοσσυφοπέδιο σημειώθηκαν σημαντικὰ γεγονότα μὲ πρωταγωνιστὲς τοὺς Ἀλβανούς, κυρίως τοὺς μωαμεθανοὺς Ἀλβανούς, ποὺ διεκδίκησαν ἔνοπλα ἀπὸ τὴν ὀθωμανικὴ κυβέρνησις τὰ κεκτημένα δικαιώματά τους καί τὴν πιστὴ ἐφαρμογὴ τῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος³.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ πλέγμα τῶν ἀντιτιθέμενων ἐθνικῶν συμφερόντων Σέρβων, Βουλγάρων, Ἀλβανῶν καί Ρουμάνων, ζοῦσαν οἱ Ἕλληνες τοῦ βιλαετιοῦ Κοσσυφοπεδίου.

Στὸ σύνολο τῶν κατοίκων τοῦ βιλαετιοῦ Κοσσυφοπεδίου οἱ Ἕλληνες βέβαια ἀποτελοῦσαν μικρὴ μειονότητα, μὲ τὴ δραστηριότητά τους ὅμως, τὴν πνευματικὴ, ἐκπαιδευτικὴ, ἐμπορικὴ, ἐπιστημονικὴ φανέρωναν ἔντονα τὴν παρουσία τους⁴.

Ἡ ἀκριβὴς ἐπισήμανση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ἑλλήνων ποὺ ζοῦσαν στὸ βι-

1. Οἱ Ἕλληνες εἶχαν νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν ἀπροκάλυπτη ἐχθρότητα τῆς Γερμανίας καὶ Αὐστρίας γιὰ τὴ δράση τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων τὸ 1906. Τὸ 1907 προστέθηκαν ἡ Ρωσία καὶ ἡ Ἀγγλία μὲ τὴ δυσμενὴ στάση τους ἀπέναντι στοῦ θέματος. Οἱ Σέρβοι ἐπρεπε νὰ ἀντιμετωπίσουν κυρίως τὴν ἐνεργὸ ἀνάμιξη τῶν Αὐστροουγγρῶν στὸν ἐπαναστατικὸ ἀγώνα τοῦ βιλαετιοῦ Κοσσυφοπεδίου, οἱ ὁποῖοι προστάτευαν τὶς βουλγαρικὲς ὁμάδες.

2. Βλ. Ἀ θ η ν ᾱ ς Πα λ α μ ῆ δ ο υ ς, Ὁ μαρτυρικὸς ἑλληνισμὸς τῶν Σκοπίων καὶ τοῦ Κοσσυφοπεδίου, περιοδ. «Μακεδονικὴ Ζωή», τεῦχος 54, Νοέμβριος 1970, σ. 14.

3. Βλ. Ν. Β λ ᾱ χ ο υ, Ἱστορία τῶν Κρατῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἰμοῦ 1908-1914, τ. Α', ἐν Ἀθήναις 1954, σ. 217.

4. Βλ. Α b b o t, The Tale of a tour, σ. 8.

λαέτι κατὰ τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας δὲν εἶναι εὐκόλῃ¹. Οἱ διάφορες στατιστικὲς ποὺ δημοσιεύθηκαν κατὰ καιροὺς σχετικὰ μὲ τὴν ἐθνολογικὴ σύνθεσὴ τοῦ φέρουν, δυστυχῶς, τὴ σφραγίδα τῆς ὑποκειμενικότητας, ἀνάλογα μὲ τὶς προθέσεις τῶν συντακτῶν τους. Χαρακτηριστικὰ σημειώνουμε πὼς ὁ Σέρβος Sp. Gopčević σὲ στατιστικὴ τοῦ ποὺ δημοσιεύθηκε τὸ 1889, ἐκτὸς ὅπο τοῦ ὅτι πλαστογραφεῖ τὴν πραγματικότητα πρὸς ὄφελος τῆς σερβικῆς ἐθνότητος ἐξαιρώντας ἀπὸ τὶς 30 ἐπαρχίες τοῦ βιλαετιοῦ τὶς 19, διαγράφει τελείως τοὺς Ἕλληνες ἀπὸ τὴ σύνθεση τοῦ πληθυσμοῦ². Πιὸ ἀντικειμενικὴ μποροῦμε νὰ θεωρήσουμε τὴν ἀπογραφὴ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως τοῦ 1904, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ ἐθνολογικὴ σύνθεση τοῦ βιλαετιοῦ τοῦ Κοσσυφοπεδίου ἦταν ἡ ἐξῆς: Μουσουλμάνοι 752.534, Βούλγαροι 170.005, Ἕλληνες 13.452, Σέρβοι καὶ Βλάχοι μαζὶ 169.601³.

Τὸ Ἑλληνικὸ στοιχεῖο εἶναι ἐγκαταστημένο κυρίως στὰ Σκόπια. Στὴ μεγάλη τοῦ πλειοψηφία ἀποτελοῦνταν ἀπὸ Κρουσοβίτες καὶ ὑπερτεροῦσε ἀριθμητικὰ ἀπὸ τὸ στοιχεῖο τῆς σερβικῆς κοινότητος⁴. Ἄλλες ἀξιόλογες ἑλληνικὲς κοινότητες ἦταν ἐγκαταστημένες στὰ: Βελεσά (σημερινὸ Τίτο Βέλες), τὴν Πρισρένη, τὸ Κουμάνοβο, τὰ Κότσιανα, τὸ Καλκάνδελε, τὸ Ἰστίπ⁵.

Τὴν ἀποφασιστικὴ συμβολὴ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου στὴν ἀνάπτυξη τῆς περιοχῆς ὑποδηλώνουν, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἄλλες δραστηριότητες ποὺ ἐκδηλώθηκαν, καὶ οἱ προσπάθειες γιὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἀνάπτυξη⁶. Κατὰ τὸ 1830 τὸ μοναδικὸ σχολεῖο ποὺ ὑπῆρχε στὰ Σκόπια ἦταν ἐλ-

1. Γιὰ τὴ σύνθεση τοῦ πληθυσμοῦ στὰ Σκόπια καὶ σ' ἄλλες πόλεις τοῦ βιλαετιοῦ κατὰ τὸν 15ο καὶ 16ο αἰ., βλ. M e t o d i j a S o k o l o v s k i, Développement de quelques villes de la partie méridionale des Balkans aux XVe et XVIe siècles, «Actes du IIe Congrès International des Études du Sud-Est Européennes», τ. II, Athènes 1972, σ. 513 κ.έ.

2. Βλ. Ζάγκλη, Ἡ Μακεδονία τοῦ Αἰγαίου, σ. 577 καὶ 579.

3. Βλ. Βλάχου, Τὸ Μακεδονικὸν ὡς φάσις τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος, σ. 221, Ζάγκλη, ὅ.π., σ. 583 καὶ D o u g l a s D a k i n, The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913, ἐκδ. Institute for Balkan Studies, Θεσσαλονίκη 1966, σ. 20 σημ. 63.

4. Βλ. Γεωργίου Μόδη, Ὁ Μακεδονικὸς Ἀγὼν καὶ ἡ νεώτατη Μακεδονικὴ ἱστορία, ἐκδ. Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Θεσσαλονίκη 1967, σ. 64, Νικολάου Μπαλάλα, Ἱστορία τοῦ Κρουσόβου, ἐκδ. IMXA, Θεσσαλονίκη 1962, σ. 20, 33.

5. Βλ. Παλάμη δ.ο.υ.ς, Ὁ μαρτυρικός Ἑλληνισμός, περιὸδ. «Μακεδονικὴ Ζωή», τεῦχος 55, Δεκέμβριος 1970, σ. 13 καὶ Ἀρχεῖον Ὑπουργεῖου Ἑξωτερικῶν, Α' 1908, ΑΑΚ, ΙΕ' Προξενεῖο Σκοπίων, ὅπου ἡ ἀναφορά τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ «Ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ Συλλόγου Κοσσυφοπεδίου», σ. 2. Ἡ ἀναφορά εἶναι συννημένη στὸ ὑπ' ἀριθμ. 542/27-9-1908 ἔγγραφο τοῦ Προξενεῖου Σκοπίων.

6. Ἡ συμβολὴ αὐτὴ ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου στὴν περιοχὴ ἔχει βαθεῖς τὶς ρίζες της. Στὰ Σκόπια ἔχουν ἐπισημανθῇ παλαιοχριστιανικὰ μνημεῖα καὶ κοντὰ στὴν πόλιν διασώζονται λατρευτικοὶ χώροι τοῦ 12ου αἰ., καθὼς καὶ μεταγενεστέρων ἐποχῶν, ποὺ φέρουν ἔντονη τὴ σφραγίδα τῆς βυζαντινῆς τέχνης (βλ. Γ. Α. Σωτηρίου, Χρι-

ληνικό. Με την πάροδο του χρόνου τα ελληνικά εκπαιδευτήρια αναπτύχθηκαν σε σημείο, ώστε πριν από την απελευθέρωση του 1912 να παρουσιάζουν σημαντική άνθηση. Έτσι, λειτουργούσαν την εποχή αυτή στα Σκόπια μικτά ελληνικό ήμιγυμνάσιο με 6 καθηγητές, άστική έπτατάξια σχολή άρρένων, Παρθεναγωγείο και Νηπιαγωγείο με συνολικό αριθμό μαθητών γύρω στους 1.000. Στα σχολεία αυτά φοιτούσαν, όχι μόνον οί έλληνόφωνοι και βλαχόφωνοι μαθητές, αλλά και σλαβόφωνοι και ισραηλίτες.

Τα σχολεία συντηρούνταν με δαπάνες τής ελληνικής κοινότητας¹. Στα Βελεσά λειτουργούσε επίσης έπτατάξια άστική σχολή με περισσότερους από 100 μαθητές, στην Πρισρένη έξατάξια άστική σχολή άρρένων με 100 μαθητές και 4 δασκάλους, καθώς και τετρατάξιο Παρθεναγωγείο με 80 μαθήτριες και 2 δασκάλους. Στο Κουμάνοβο ύπήρχε μικτό ελληνικό σχολείο με 40 μαθητές και 2 δασκάλες, στα Κότσιανα σχολείο με 40 μαθητές και στο Φεριτούτσι με 30. Στόν αριθμό τόσο τών σχολείων όσο και τών μαθητών και δασκάλων παρουσιάζονταν αύξομοιώσεις, έξ αίτίας τών έπαναστατικών και πολεμικών γεγονότων πού διαδραματίσθηκαν στην περιοχή του βιλαετιού, ιδιαίτερα κατά την ένταση του Μακεδονικού άγώνα. Στα 1904 π.χ. στό σαντζάκι τών Σκοπίων έπισημαίνονται 5 σχολεία με 8 δασκάλους και 327 μαθητές². Έπίσης σ' όλο τò βιλαέτι, ένω πριν από τò 1906 ó αριθμός τών μαθητών άνερχόταν σε περισσότερους από 1.000 και τών δασκάλων σε 22, κατά τò 1906 ó αριθμός τών μαθητών περιορίζεται σε 575 μονάχα³. Από τὰ στοιχεία πού παραθέσαμε πρέπει νά συμπεράνουμε πώς άνθηση σημειώνεται πάλι, ιδιαίτερα στα Σκόπια, κατά τὰ τελευταία χρόνια πριν από την απελευθέρωσή τους.

Από τούς δασκάλους πού συνέδεσαν τò όνομά τους με την εκπαιδευτική κίνηση τής περιοχής, ξεχωρίζουν οί: Γεώργιος Μέξης, καθηγητής και διευθυντής του ήμιγυμνασίου, Νικόλαος Παραδέας, Πηνελόπη Πολυμέρη, Έ-

στιανική και Βυζαντινή Αρχαιολογία, τ. Α', έν Αθήναις 1942, σ. 306, 466, 479, A n d r é G r a b a r, La peinture Byzantine, Genève 1953, σ. 45, 141, Α. Ξ υ γ γ ο π ο ύ λ ο υ, Σχεδιάσμα Ιστορίας τής θρησκευτικής ζωγραφικής μετά την άλωσιν, Αθήναι 1957, σ. 29, και Πα λ α μ ή δ ο υ ς, Ό μαρτυρικός Έλληνισμός, περίοδ. «Μακεδονική Ζωή», τεύχος 54, σ. 12.

1. Βλ. Πα λ α μ ή δ ο υ ς, ό.π., σ. 12.

2. Βλ. Α. Τ. Σ π η λ ι ω τ ο π ο ύ λ ο υ, Ό Μακεδονία και ό Έλληνισμός, έν Αθήναις 1904, σ. 70-80, όπου παραθέτει στοιχεία από έπίσημες στατιστικές του Οίκουμενικού Πατριαρχείου και τής Βουλγαρικής Έξαρχίας για τὰ Έλληνικά και Βουλγαρικά σχολεία τής χρονιάς αυτής. Βλ. επίσης και D a k i n, The Greek Struggle, σ. 20 σημ. 61 και Ζ ά γ κ λ η, Ό Μακεδονία του Αιγαίου, σ. 614 κ.έ.

3. Βλ. Πα λ α μ ή δ ο υ ς, Ό μαρτυρικός Έλληνισμός, περίοδ. «Μακεδονική Ζωή», τεύχος 55, σ. 13.

λένη Χαλκιοπούλου, Εὐανθία Διαμαντοπούλου, ἀπὸ δὲ τοὺς ἱερεῖς ὁ Θεόδωρος Μαντζουράνης καὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς Κωνσταντινίδης¹.

Σημαντικὸ ρόλο ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς δασκάλους διαδραμάτισαν καὶ ὀρισμένοι δημογέροντες καὶ προύχοντες, ποὺ συνετέλεσαν στὴν ἐμφανὴ παρουσία τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὸ βιλαέτι Κοσσυφοπεδίου. Ταυτόχρονα κατηύθυναν καὶ τὴν ὅλη ἐθνικὴ καὶ πνευματικὴ κίνηση. Ὁ ρόλος τους ὑπογραμμίζεται ἐντονώτερα, ὅταν ἀναλογισθῇ κανεὶς πὼς ὁ Ἑλληνισμὸς ἦταν ἀναγκασμένος νὰ ἐπιβίωσῃ ἀνάμεσα στὶς διαμάχες τῶν ἄλλων ἐθνότητων καὶ νὰ ἀμυνθῇ, σὰν μειοψηφία ποὺ ἦταν, στὶς προσηλυτιστικὲς τοὺς ἐνέργειες καὶ ἀφομοιωτικὲς τοὺς τάσεις. Μεταξὺ τῶν δημογερόντων αὐτῶν, ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἦταν καὶ ἐπιστήμονες, διακρίνονται οἱ: Μᾶρκος Παλαμῆδης στὸ Κουμάνοβο, Ἀλέξανδρος Λούης στὰ Βελεσά², Δημήτριος Ζάχος, Λεωνίδας Λιώτης, Ἀλέξανδρος Κρέης, οἱ ἀδελφοὶ Ἀθανάσιος καὶ Ἰωάννης Κωνσταντινίδης, Σωτήριος Σακελλαρίδης στὰ Σκόπια. Ὡς σθεναροὶ ἀγωνιστὲς ἐμφανίζονται καὶ οἱ: Κωνσταντῖνος Χονδροδήμος, Γεώργιος Νιτσιώτας, Θωμᾶς Δίτσας, Νικόλαος Δαούλας, Λεωνίδας Χατζηγεωργίου καὶ Μιχαὴλ Σταμούλης³.

Ὁ ρόλος τῶν ἡγετῶν αὐτῶν τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ στὸ βιλαέτι Κοσσυφοπεδίου, καθὼς καὶ τῶν ἐκπαιδευτικῶν ποὺ ὑπηρέτησαν ἐκεῖ πρὶν ἀπὸ τὸ 1908, ἐντάσσεται στὴν ὅλη δραστηριότητα ποὺ ἀνέπτυξαν οἱ ἑλληνικὲς κοινότητες τοῦ ὑπόδουλου Ἑλληνισμοῦ. Κυριότερα ὄργανά τους ἦταν ἡ δημογεροντία μὲ τὶς σχολικὲς ἐφορίες, οἱ ἐκκλησιαστικὲς ἐπιτροπές, καθὼς καὶ οἱ ἐκπαιδευτικοὶ καὶ φιланθρωπικοὶ Σύλλογοι.

Οἱ Σύλλογοι ἄρχισαν νὰ ἱδρύωνται ἀπὸ τὶς διάφορες ἐθνότητες τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας καὶ πρὸ παντὸς ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες ποὺ διατηροῦσαν τὸ προβάδισμα σὲ τέτοιου εἶδους ἐκδηλώσεις, κυρίως ὕστερα ἀπὸ κάποιες ἐλευθερίες ποὺ παραχωρήθηκαν στοὺς ὑποδούλους μὲ τὶς μεταρρυθμίσεις τοῦ Hatt-i Humayun⁴. Στοὺς Συλλόγους αὐτοὺς θὰ πρέπει νὰ ἐνταχθῇ καὶ ὁ «Μορ-

1. Βλ. Παλαμῆδους, ὁ.π., σ. 12 καὶ Κωνσταντίνου Βαβούσκου, Ἡ συμβολὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Πελαγονίας εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος, ἔκδ. ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 1959, σ. 26. Ἀς σημειωθῇ ὅτι στὰ Σκόπια λειτουργοῦσαν ὕστερα ἀπὸ τὸ Βουλγαρικὸ σχίσμα δύο ἐκκλησίες, τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ καὶ τῆς Ἀναλήψεως.

2. Ὁ Λούης δολοφονήθηκε τὸ 1906 ἀπὸ τοὺς κομιτατζήδες.

3. Βλ. Παλαμῆδους, Ὁ μαρτυρικὸς Ἑλληνισμὸς, περιοδ. «Μακεδονικὴ Ζωή», τεῦχος 55, σ. 12-13.

4. Γιὰ τὴν ἱδρυση καὶ τὴ δράση τῶν Συλλόγων αὐτῶν στὴν ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία καὶ κυρίως στὸ Μακεδονικὸ χῶρο βλ. Στεφάνου Ι. Παπαδόπουλου, Εἰσαγωγὴ στὴν ἱστορίαν τῶν Ἑλληνικῶν Φιλεκπαιδευτικῶν Συλλόγων τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας κατὰ τὸν 19ο αἰῶνα, «Παρνασσός», περίοδος Β', Δ' (1962) 247 κ.ε., τοῦ ἰδίου, Ἑκπαιδευτικὴ καὶ κοινωνικὴ δραστηριότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸν τελευταῖο αἰῶνα τῆς Τουρκοκρατίας, ἔκδ. Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Θεσσαλονίκη 1970, Ἀθανασίου Ἀγγελόπουλου, Φιλεκπαιδευτικοὶ καὶ Φιλανθρωπικοὶ Σύλ-

φωτικὸς Πατριωτικὸς Σύλλογος τῶν Σκοπίων», ποὺ πρωτοστατοῦσε σ' ὅλες τὶς κοινωνικὲς ἐκδηλώσεις τῆς πόλεως¹.

Ἡ ἐπανάσταση τῶν Νεοτούρκων τοῦ 1908, μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ Συντάγματος καὶ τὶς ἐπαγγελίες γιὰ ἐλευθερία καὶ ἰσοπολιτεία, δημιούργησε προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἴδρυση Συλλόγων ἐκ μέρους τῶν ὑποδούλων ἄλλης μορφῆς. Εἶναι οἱ πολιτικὲς λέσχες, οἱ ἐθνικοὶ σύλλογοι ἢ ἐθνικοὶ σύνδεσμοι, οἱ ὁποῖοι ὡς κύριο σκοπὸ τους πρόβαλαν στὴν ἐπιφάνεια τὴ συνταγματικὴ ἀγωγή τῶν μελῶν τους, στὴν πραγματικότητα ὅμως ἀποσκοποῦσαν στὴ διατήρηση ἀκμαίου τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος τῶν μελῶν καὶ κατὰ προέκταση ὁλόκληρης τῆς ἐθνότητος². Πάνω στὴ βάση αὐτὴ στηρίχθηκε καὶ ἡ ἴδρυση τοῦ «Ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ Συλλόγου Κοσσυφοπεδίου».

Ἡ πρωτοβουλία γιὰ τὴν ἴδρυση τοῦ Συλλόγου ἀνήκει στὸν τότε Πρόξενο Σκοπίων Ν. Μπάρακλη, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 542 τῆς 27 Σεπτεμβρίου 1908 ἐγγραφοῦ τοῦ πρὸς τὸν Γ. Μπαλτατζή, Ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν³. Οἱ προξενικὲς ἀρχὲς τοῦ ὑπόδουλου Ἑλληνισμοῦ εἶχαν διαταχθῇ τότε ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο νὰ ἐνημερώσουν τοὺς προκρίτους καὶ δημογέροντες τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων γιὰ τὶς νέες συνθήκες ποὺ δημιουργήθηκαν γιὰ τὸν ὑπόδουλο Ἑλληνισμό, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση τῶν Νεοτούρκων. Στὰ Σκόπια ἡ ἐνημέρωση τῶν προκρίτων ἔγινε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Πρόξενο στὶς 1/14 Αὐγούστου 1908 καὶ κατὰ τὴ συγκέντρωση αὐτὴ ὁ Ν. Μπάρακλης τοὺς συνέστησε νὰ συγκροτήσουν σωματεῖο μὲ τὸ προεδρεῖο τοῦ ὁποίου νὰ μπορῇ κάθε φορὰ νὰ συνεννοηται. Ἡ πρότασή του ἔγινε ἀποδεκτὴ μὲ ἐνθουσιασμό καὶ ὁ Πρόξενος ὕστερα ἀπ' αὐτὸ ζήτησε στὶς 16 Αὐγούστου τὴν ἄδεια ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν γιὰ νὰ ἐπιτραπῇ καὶ ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ Κέντρο ἡ συγκρότηση τοῦ σωματείου, πράγμα ποὺ ἔγινε δεκτὸ καὶ χορηγήθηκε τηλεγραφικὰ ἡ ἐγκριση στὶς 31 Αὐγούστου. Οἱ πρόκριτοι προχώρησαν ὕστερα στὴ συγκρότηση τοῦ «Ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ Συλλόγου Κοσσυφοπεδίου», κατάρτισαν τὸ Καταστατικὸ του καὶ ἐξέλεξαν τὸ πρῶτο Διοικητικὸ Συμβούλιο⁴, τὸ ὁποῖο μαζὶ μὲ τὴν ἀποστολὴ ἀντιγράφου τοῦ Καταστατικοῦ, ἐξέθεσε μὲ ἀναφορά του στὸν Πρόξενο λεπτομερεῖα καὶ παραστατικὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ Συλλόγου καὶ τὶς αἰτίες ποὺ ὀδήγησαν στὴν ἴδρυσή του, ζητώντας ταυτόχρονα τὴν ἠθικὴ καὶ ὑλικὴ του ἐνίσχυση.

λογοὶ ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Τουρκοκρατίας, «Μακεδονικά» 11 (1971) 342, ὅπου δημοσιεύονται καὶ ὁρισμένοι κανονισμοὶ Συλλόγων, ποὺ σώζονται χειρόγραφοι στὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης.

1. Βλ. Παλαμίδου, ὁ.π., τεῦχος 54, σ. 12.

2. Βλ. Παπαδοπούλου, Εἰσαγωγὴ στὴν ἱστορία, σ. 258.

3. Βλ. Ἀρχεῖον Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, Α' 1908, ΑΑΚ, ΙΕ' Πρόξενο Σκοπίων.

4. Στὴν ἀναφορά πρὸς τὸν Πρόξενο τὸ Διοικητικὸ Ὅργανο τοῦ Συλλόγου ἀναφέρεται ὡς Διοικητικὸ Συμβούλιο, στὸ Καταστατικὸ ὡς Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ.

‘Ο Σύλλογος πρέπει νά ιδρύθηκε τὸ τελευταῖο δεκαήμερο τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1908. Τὸ Καταστατικὸ τοῦ Συλλόγου δὲν φέρει ἡμερομηνία ἱδρυτική, συμπεραίνουμε ὁμῶς τὸν πιθανὸ χρόνο ἀπὸ τὴν ἀναφορά τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου πρὸς τὸν Πρόξενο πού χρονολογεῖται ἀπὸ 27 Σεπτεμβρίου 1908.

‘Ο Πρόξενος στὸ ἔγγραφό του πρὸς τὸν Ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπογραμμίζει τὸ γεγονός, ὅτι οἱ πρωτεργάτες τῆς συγκροτήσεως τοῦ Συλλόγου, συνεχίζοντας τὴν τακτική πού ἀκολούθησαν οἱ πρόγονοὶ τους στοὺς αἰῶνες τῆς δουλείας, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία καταβαλλόταν πάντοτε προσπάθεια νά καλυφθοῦν οἱ ἐνέργειές τους κάτω ἀπὸ ἐπίφαση νομιμοφανείας, ἀπευθύνονταν σ’ αὐτὸν χωρὶς νά ἀναφέρουν τὴν ιδιότητά του ὡς ἐκπροσώπου τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἀλλὰ τὸν ἀποκαλοῦσαν... Παναγιώτατο(!). ‘Ο Πρόξενος σημειώνει ἀκόμη ὅτι τὸν ἀποκαλοῦσαν καί... Σεβασμιώτατο (πιθανὸν αὐτὸ θὰ γινόταν σ’ ἄλλες ἀναφορές τους). Ἔχουμε τὴ γνώμη πὼς ἐνεργοῦσαν ἔτσι γιὰ νά δημιουργήσουν τὴν ἐντύπωση—σὲ περίπτωση πού ἡ ἀναφορά τους μπορούσε νά παραπέση—ὅτι ἀπευθύνονταν στὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη καὶ ὄχι στὸν Ἑλληνα Πρόξενο τῶν Σκοπίων, τοῦ ὁποίου ἔμμεση μόνο μνεῖα γίνεται στὴν ἀναφορά τους. Πάντως ὁ Πρόξενος Ν. Μπάρακλης, παρὰ τὶς προφυλάξεις αὐτές, «ἀρχαίων συνηθειῶν λείψανα», ὅπως τὶς ἀποκαλεῖ, ἔχει τὴν ἄποψη ὅτι ἡ ἱδρυση τοῦ Συλλόγου στὸ βιλαέτι Κοσσυφοπεδίου ξερνάει κάθε τι πού μπορούσε νά περιμένῃ κανεὶς ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως τῶν Σκοπίων «λαμβάνομένων ὑπ’ ὄψιν τῶν στοιχείων ἅτινα ἀπαρτίζουν τὴν κοινότητα καὶ τὰς πολιτικὰς συνθήκας ὑφ’ ἃς ἐβίωσαν μέχρι τοῦδε»¹.

Ἡ κρίση αὐτὴ τοῦ Προξένου ἔχει ἰδιαίτερη σημασία, γιατί ἀποδεικνύει τὴ δύσκολη θέση στὴν ὁποία εἶχε περιέλθει τὸ ἑλληνικὸ στοιχεῖο στὸ βιλαέτι Κοσσυφοπεδίου κατὰ τὴν ἔνταση τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγώνα. Αὐτὸ εἶχε ὡς συνέπεια τὴν ἀπώλεια τῆς ἑλληνικῆς συνειδήσεως ἀπὸ Ἕλληνες ὁμογενεῖς, πού ἄλλοι ἀπ’ αὐτοὺς ἐκβουλγαρίσθηκαν καὶ ἄλλοι ἐκσερβίσθηκαν, ὅπως συνέβη στὸ Καλκάνδελε, Ἰστίπ, Κουμάνοβο καὶ ἄλλοι². Ἡ ἀπόφαση γιὰ τὴν ἱδρυση τοῦ Συλλόγου χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν Πρόξενο ὡς ἓνα σοβαρὸ βῆμα γιὰ τὴ συνειδητοποίηση τῆς καταγωγῆς τῶν Ἑλλήνων τοῦ βιλαετιοῦ μὲ πιὸ σαφὴ περιγράμματα. Ἡ ἔως τότε σύνδεσή τους μὲ τὴν ἑλληνικὴ ἐθνότητα φαίνεται ὅτι ἦταν κάπως χαλαρή, ἐξ αἰτίας τῶν ιδιόμορφων συνθηκῶν πού ἐπικρατοῦσαν ἐκεῖ καὶ ὑπογραμμίζονταν μόνο μὲ τὴν ἔνταξή τους στὴν παράταξη τῶν Πατριαρχικῶν, πού βρίσκονταν σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς Βουλγάρους σχισματικοὺς.

1. Βλ. ὑπ’ ἀριθ. 542/27-9-1908 ἔγγραφο τοῦ Προξένου, σ. 3 (Ἀρχεῖον Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, ὁ.π.).

2. Βλ. ἀναφορὰ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου συνημμένη στὸ ὑπ’ ἀριθμ. 542 ἔγγραφο, σ. 2.

Φυλετικές λέσχες, ὅπως ἀποκαλοῦνται στὸ ἔγγραφο τοῦ Προξένου, ἀνάλογες μὲ τὸν Ἑλληνικὸ Ἑθνικὸ Σύλλογο, εἶχαν ἰδρυθῇ ὡς τότε στὰ Σκόπια οἱ ἑξῆς: 1) Ἡ καθαρὰ στρατιωτικὴ τουρκικὴ λέσχη, 2) ἡ λέσχη τῶν Νεοτούρκων, 3) τῶν Βουλγάρων, 4) τῶν Σέρβων, 5) τῶν Ἀλβανῶν, ἀνεξάρτητα ἀπὸ θρήσκευμα καὶ 6) τῶν Ἰσραηλιτῶν¹.

Πρόθεση τῶν προκρίτων καὶ ἰδρυτῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἑθνικοῦ Συλλόγου, καθὼς καὶ τοῦ Προξένου, ἦταν ἡ ἰδρυση παρόμοιων συλλόγων καὶ σ' ἄλλες κοινότητες τοῦ βιλαετιοῦ καὶ ἡ ἐγγραφὴ μελῶν στὸν Κεντρικὸ Σύλλογο τῶν Σκοπίων. Ἡ προξενικὴ ἀρχὴ εἰδοποίησε σχετικὰ τὶς ἑλληνικὲς κοινότητες νὰ ἐργασθοῦν πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτῇ.

Ὁ Σύλλογος στεγάσθηκε προσωρινὰ σὲ μία αἰθουσα τοῦ σχολείου Σκοπίων μὲ πρόθεση νὰ ἐκμισθῶσι ἀργότερα ἰδιαιτέρο οἶκημα γιὰ νὰ τὸ χρησιμοποίησι γιὰ τοὺς σκοποὺς του καὶ ὡς Λέσχη ποὺ θὰ ἀπέβαινε τὸ κοινὸ ἐντευκτήριο τῶν ὁμογενῶν. Γιὰ νὰ ἐπιτευχθῇ καὶ ἡ ὅσο τὸ δυνατόν μεγαλύτερη ἐγγραφὴ ἀριθμοῦ μελῶν καθορίσθηκε ὡς δικαίωμα ἐγγραφῆς τὸ ποσὸ τῶν 10 γροσίων καὶ ἐβδομαδιαία συνδρομὴ 1 γρόσι, ὅριο δὲ ἡλικίας τῶν μελῶν τὸ 18ο ἔτος.

Ἐπειδὴ οἱ οἰκονομικὲς ἀνάγκες τοῦ Συλλόγου ἦταν σοβαρὲς καὶ ἐπεΐγουσες καὶ δὲν ἦταν δυνατό νὰ καλυφθοῦν μόνο ἀπὸ τὶς συνδρομὲς τῶν ὁμογενῶν, ζητήθηκε ἡ ὑλικὴ ἐνίσχυση τῆς Ἐκκλησίας τόσο πρὸς τὶς κοινότητες ὅσο καὶ πρὸς τὸν Κεντρικὸ Σύλλογο. Ὁ τελευταῖος εἶχε νὰ ὀντιμετωπίσῃ ἔξοδα ἐγκαταστάσεως, ἐπιπλώσεως καὶ ἐνοικίου τοῦ οἰκήματος, ἀμοιβὴ τουρκομαθοῦς γραμματέα, ἀμοιβὲς ὑπαλλήλων, ἔξοδα θερμάνσεως, φωτισμοῦ καὶ λειτουργίας ἀναγνωστηρίου, ποὺ θὰ πλουτιζόταν μὲ κατάλληλα βιβλία, ἐφημερίδες καὶ περιοδικά.

Ἡ πρώτη Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ ἐκλέχθηκε γιὰ ἓνα ἔτος καὶ ἀπαρτίσθηκε ἀπὸ τοὺς Ἰωάννη Γοῦδο, Γεώργιο Κομμάτη, Νικόλαο Χατζηκώστα, Νικόλαο Κρέη, Ἀναστάσιο Βαρβέρη, Γεώργιο Παπαναοῦμ, Δημήτριο Δίτσα, Βάντσιο Σιάσκου, Ἀλέξανδρο Σταυρίδη, Δημήτριο Ψάλτη, Δημήτριο Δζίμα καὶ Χαρίλαο Νιώτη. Ἀπ' αὐτοὺς ὁ Ἰωάννης Γοῦδος ἔγινε Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου μὲ Ἀντιπρόεδρο τὸν Γεώργιο Κομμάτη καὶ γραμματέα τὸν Ἰ. Παπαθωμᾶ. Ἀπὸ τὴ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ ὁρίσθηκαν δύο μέλη τοῦ Συλλόγου γιὰ νὰ ὑποβάλουν ἀντίγραφο τοῦ Καταστατικοῦ στὶς κυβερνητικὲς ἀρχές, γιὰ νὰ δοθῇ ἔτσι στὸ Σύλλογο καὶ νομικὴ ὑπόστασις. Ἀποφασίσθηκε ἀκόμη νὰ ὑποβληθῇ ἄλλο ἀντίγραφο καὶ στὴν ἐπιτροπὴ τοῦ Κομιτάτου

1. Βλ. ὑπ' ἀριθμ. 542 ἔγγραφο τοῦ Προξένου Ν. Μπάρακλη, σ. 4. Οἱ Ἑβραῖοι ἐμφανίσθηκαν γιὰ πρώτη φορὰ στὰ Σκόπια στὰ 1528 μὲ 17 οἰκογένειες, οἱ ὁποῖες στὰ 1545 αὐξήθηκαν σὲ 38 (Βλ. S o k o l o v s k i, Développement de quelques villes de la partie méridionale des Balkans, σ. 517).

«Πρόδοος-Ἐνωσις» καὶ νὰ δημοσιευθῇ καὶ στὶς ἐφημερίδες, γιὰ νὰ λάβουν γνώση ὅλοι οἱ ὁμογενεῖς.

Ἀνάγκη, τέλος, νὰ ὑπογραμμισθῇ ὅτι ἡ ἀναφορὰ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου πρὸς τὸν Πρόξενο εἶναι ἀποκαλυπτική καὶ ταυτόχρονα δραματική. Στὴ σύντομη ἀναδρομὴ στὸ παρελθὸν οἱ συντάκτες τῆς ἐπισημαίνουν τὴν ἐπαγρύπνηση καὶ τοὺς συνεχεῖς ἀγῶνες στοὺς ὁποίους ὑποχρεώθηκαν νὰ καταφύγουν οἱ Ἕλληνες τοῦ Κοσσυφοπεδίου γιὰ νὰ διατηρήσουν τὴν ἐθνικὴ τους ὑπόστασι, πράγμα πού σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις δὲν κατάφεραν νὰ πετύχουν. Προβάλλουν ἀκόμη τὶς δυνατότητες τῆς ἐθνικῆς ἀφυπνίσσεως τῶν ὁμογενῶν μὲ τὶς νέες πολιτικὲς συνθήκες πού δημιουργήθηκαν καὶ τὸνίζουν τὴν ἀνάγκη τῆς ἐθνικῆς συσπειρώσεως, τῆς καταβολῆς προσπαθειῶν γιὰ τὴν ἠθικὴ, πνευματικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τῆς ὁμογένειας, ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ ἐνισχυθῇ σοβαρὰ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση¹. Μόνον ἔτσι θὰ μπορούσε νὰ ἐπιβίωσῃ ἀνάμεσα στὶς ἀλλογενεῖς ἐθνότητες, οἱ ὁποῖες κατέβαλαν τεράστιες ἠθικὲς καὶ ὕλικές θυσίες γιὰ νὰ ἐπικρατήσουν στὸν χῶρο ἐκεῖνο. Ἡ ἑλληνικὴ ὁμογένεια τοῦ Κοσσυφοπεδίου μὲ τὴν ἀναφορὰ τῆς αὐτῇ συνδέεται ἅμεσα μὲ τοὺς πόθους καὶ τὴ μοίρα ὄλων τῶν Ἑλλήνων ἀκριτῶν τῆς τότε ἐποχῆς.

Στὴ συνέχεια δημοσιεύουμε τὸ ἔγγραφο τοῦ Προξένου Ν. Μπάρακλη πρὸς τὸν Ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν Γ. Μπαλτατζῆ, τὴ συνημμένη στὸ ἔγγραφο ἀναφορὰ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ «Ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ Συλλόγου Κοσσυφοπεδίου», πού ἀπηύθυναν στὸν Ἑλληνα Πρόξενο καὶ τὸ Καταστατικὸ τοῦ ἴδιου τοῦ Συλλόγου. Καὶ τὰ τρία κείμενα σώζονται, ὅπως ἀναφέραμε, στὰ Ἀρχεῖα τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, εἶναι γραμμένα μὲ ὁμοιόμορφη καλλιγραφικὴ γραφὴ καὶ ὅπωςδὴποτε πρέπει νὰ ἔχουν γραφῇ ἀπὸ προξενικὸ ὑπάλληλο. Τὸ ἔγγραφο τοῦ Προξενείου εἶναι πεντασέλιδο, ἡ ἀναφορὰ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ὀκτασέλιδη καὶ τὸ Καταστατικὸ τετρασέλιδο. Τὸ Καταστατικὸ περιλαμβάνει 4 βασικὰ ἄρθρα πού ἀναφέρονται: 1) στοὺς σκοποὺς, 2) στὰ μέσα γιὰ τὴν ἐπίτευξή τους, 3) στὴν ἔδρα, τὰ τμήματα, τὰ μέλη καὶ τὴ διοίκηση τοῦ Συλλόγου καὶ 4) στοὺς πόρους τοῦ Συλλόγου. Τόσο ἡ ἀναφορὰ ὅσο καὶ τὸ Καταστατικὸ τοῦ Συλλόγου φέρουν τὴ σφραγίδα του, στὴν ὁποία σημειώνεται κυκλικὰ ὁ τίτλος: «Ἑλληνικὸς Ἐθνικὸς Σύλλογος Κοσσυφοπεδίου», στὸ κέντρο δὲ ὁ ἴδιος τίτλος εἶναι ἀποτυπωμένος μὲ τουρκικοὺς χαρακτῆρες.

1. Στὴν ἀναφορὰ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἡ ἐνίσχυση ζητεῖται ἀπὸ τὴν «Μητέρα Ἐκκλησία», ἀσφαλῶς ὅμως ὑπονοεῖται ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνηση.

ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ

ΠΡΟΞΕΝΕΙΟΝ

ΕΝ

ΣΚΟΠΙΟΙΣ

542

2

Ἐν Σκοπίοις τῇ 27ῃ Σεπτεμβρίου 1908

Τμῆμα Πολιτικὸν
Περὶ ἰδρύσεως Ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ
Συλλόγου Κοσσυφοπεδίου

Κύριε Ὑπουργέ,

Ἄμα τῇ λήψει τοῦ ἀπὸ 1/14ης Αὐγούστου τηλεγραφήματος τῆς Ὑμ. Ἐξοχότητος, ἔσπευσα νὰ συγκαλέσω παρ' ἐμοὶ τοὺς ἐνταῦθα προκρίτους, καὶ ἐκθέσω τούτοις τὰ τῆς νέας ἡμῶν πορείας ὑπὸ τὸ νέον καθεστῶς.

Ὅπως δ' ἐπιτύχω παρὰ τούτων ἐνιαίαν ἐθνικὴν ἐνέργειαν, τοὺς προέτρεψα νὰ συγκροτήσωσι, ὑπὸ ὠρισμένον τύπον, Σωματεῖον, μετὰ τοῦ Προεδρείου τοῦ ὁποῖον νὰ δύνωμαι ἐκάστοτε νὰ συνεννοῶμαι. Εὐρὼν παρ' αὐτοῖς ἐνδοϊκὸν ἔδαφος ἐνεργείας, ἔλαβον τὴν τιμὴν διὰ τοῦ 16ης Αὐγούστου τηλεγραφήματός /
σ. 2 μου πρὸς τὸ Β(ασιλικ)ὸν Ὑπουργεῖον, νὰ ἐξαιτησῶμαι τὴν πρὸς τοῦτο ἄδειαν, ἣν διὰ τοῦ ἀπὸ 31 Αὐγούστου ἐ.ἔ. τηλεγραφικῶν ὁδηγιῶν Του ἐνηρεστήθη νὰ ἐγκρίνη.

Ἦδη, ἐπὶ τῇ ἰδρύσει τοῦ Συλλόγου τούτου, ὀνομασθέντος «Ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ Συλλόγου Κοσσυφοπεδίου» ἔχω τὴν τιμὴν νὰ υποβάλω, συνημμένως ᾧδε, ἔγγραφον πρὸς με τοῦ Προεδρείου, δι' οὗ ἀγγέλλεται μοι ἐπισήμως ἡ κατάρτησις τοῦ Συλλόγου καὶ ὁ σκοπὸς τῶν ἐνεργειῶν του, ἐξαιτούμενον δὲ συνάμα, τὴν ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν ἡμῶν ἀρωγὴν.

Ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ ἐν λόγῳ ἐγγράφου, οἱ τὸ Προεδρεῖον ἀποτελοῦντες ἐπελήφθησαν τῆς ἐνκαιρίας, ὅπως ἐνγλωττίως διατυπώσωσιν ἐν αὐτῷ τὰ τῆς πολιτικῆς ἐνταῦθα καταστάσεως, καὶ ἐκδηλώσωσι θερμῶς τὴν ἐπιθυμίαν των, ὅπως συντρεῖξωσιν ὁμοθυμῶς τὴν Ἑλληνικὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ἐργασίαν.

Καίτοι, ὡς παρατηρεῖται ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ἐγγράφου τούτου, δὲν
σ. 3 ἡδυνήθησαν εἰσέτι νὰ /κατισχύσωσι καθ' ὁλοκληρίαν παλαιῶν φόβων, ἀλλ' ἀπενθνήσκοντες πρὸς τὸν Πρόξενον ἐξακολουθοῦσι ν' ἀποκαλῶσι τοῦτον ὅτε μὲν Σεβασμιώτατον ὅτε δὲ Παναγιώτατον, ἐν τούτοις, παρὰ τὰ προφυλακτικὰ ταῦτα μέτρα, ἀρχαίων συνηθειῶν λειψανα, φρονῶ, ὅτι ἡ ἰδρυσὶς ἐν τῷ Βιλαετίῳ τούτῳ Πολιτικοῦ Συλλόγου, λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν στοιχείων, ἅτινα ἀπαρτίζονσι τὴν κοινότητα ταύτην, καὶ τὰς πολιτικὰς συνθήκας ὅφ' ἃς ἐβίωσαν μέχρι τοῦδε, ὑπερβαίνει πᾶν ὅ,τι ἡδυνάτο τις παρὰ τούτων ν' ἀναμείνη.

Τὸ πρὸς τὰ πρόσω τοῦτο βῆμα ἐσήμανεν ἤδη τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν ἀρχε-

ται, ὡς ἐν ταῖς ἀπὸ 10 Σεπτεμβρίου ὑπ' ἀριθ. 4997 Ὑπουργικαῖς ὁδηγίαις ἀναφέρεται, τὸ Πατριαρχικὸν σύμβολον νὰ ὑποχωρῇ πρὸ τῆς προβαλλούσης Ἑλληνικῆς ἰδέας, ἥτις, ἐφ' ὅσον ἐκτενέστερον θέλει ἐνισχυθῇ, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ἐπιτυχία, κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν ἀπὸ 16ης Αὐγούστου ἐ.ξ. δοθεισῶν μοι τηλεγραφικῶν ὁδηγιῶν, θεωρηθήσεται ἐξησφαλισμένη.

Πρὸς διευκόλυνσιν τούτου εἰδοποίησα ἐν καιρῷ τὰς ἐκασταχοῦ τοῦ Βιλαετίου ἡμετέρας κοινότητας, ὅπως, οὐ μόνον σπεύσωσι, καὶ αὐται, πρὸς ἴδρυσιν τοιούτων Συλλόγων, ἀλλὰ καὶ ἐγγραφῶσι συνάμα μέλη τοῦ ἐνταῦθα Κεντρικοῦ. σ. 4

Τοιαύτας φυλετικὰς λέσχας ἡ πόλις Σκοπίων ἀριθμεῖ μέχρι τοῦδε τὰς ἐξῆς: Αον) Τὴν καθαρῶς στρατιωτικὴν Βον) τὴν τῶν Νεοτούρκων ἐν γένει Γον) τὴν τῶν Βουλγάρων Δον) τῶν Σέρβων Εον) τῶν Ἀλβανῶν ἀνεξαρτήτως θρησκείας Στον) τῶν Ἰσραηλιτῶν Ζον) τῶν ἡμετέρων, οἵτινες εἰσέτι στεγάζονται ἐν τινι αἰθούσῃ τοῦ Σχολείου ἡμῶν, μὴ δυναμένων πρὸς τὸ παρὸν νὰ ἐκμισθώσωσιν ἰδιαίτερον οἶκημα, ἔνθα νὰ δύνανται πάντες οἱ ὁμογενεῖς νὰ συνέρχωνται ὡς εἰς κοινὸν ἐντευκτήριον.

Εἴθε ἡ ἐλευθερία αὕτη τοῦ κατὰ φυλὰς συνέρχεσθαι διατηρηθῇ ἡμῖν ἀμείωτος. Καθ' ὅτι ἐκ τῶν/πολιτικῶν τούτων συλλόγων θέλει, ἴσως, εἰς λίαν προσεχῆς μέλλον, ἐκπηγάσῃ καὶ δευτέρα τις ἐπανάστασις, δι' ἧς ἐπιζητηθήσεται, μᾶλλον ὠρισμένως, ἡ ἀμοιβαία θέσις τῶν ἀντιμαχομένων φυλῶν ἀπέναντι τῆς τε κρατουσῆς καὶ ἀπέναντι ἑαυτῶν. σ. 5

Εὐπειθέστατος

ὁ Πρόεδρος

Ν. Μπάρακλης

2

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟΥ

Πρὸς τὴν Α. Θ. Παναγιότητα
Τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην

Παναγιώτατε,

Ἡ ἐπ' αἰσίοις, διὰ τὸ ἡμέτερον ἔθνος, οἰωνοῖς, κηρυχθεῖσα ἀνὰ τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν μεταβολὴ τοῦ πολιτικοῦ καθεστῶτος, ἡ ἄρδην μεταστρέφασα τὴν περὶ τὴν δρᾶσιν τῶν πολλαπλῶν ἐν αὐτῇ ἐθνικοτήτων κατεύθυνσιν, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἐν εἰρηνικῇ ἀμίλλῃ ἐθνικῆς ἐνισχύσεως, καὶ προαγωγῆς ἐκάστης, ἐπὶνεγκεν, ὡς εἰκός, βαθεῖαν τὴν μεταβολὴν καὶ εἰς τὰς σκέψεις τῶν ἐνταῦθα ὁμογενῶν, σπονδαίως ἐνισχυθεῖσαν καὶ ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς Ὑ. Παναγιότητος, ἐπισήμως περὶ τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου ἀνακοινωθέντων καὶ εὐρέως ἀναπτυχθέντων ἡμῖν ἐν σχέσει πρὸς τὴν πολιτικὴν μεταβολήν.

Γνωστὸν τυγχάνει Ὑμῖν, Παναγιώτατε, ὅτι ἐν τῷ νομῷ Κοσσυφοπεδίου, οἱ ὁμογενεῖς ἔκδηλον ἀποτελοῦσι μειονότητα, ἐν σχέσει πρὸς τοὺς συνοίκους ἄλλογενεῖς χριστιανικοὺς πληθυσμούς. | σ. 2 Ἐὰν δὲ μέχρι τοῦδε διὰ τῆς στερεῆς αὐτῶν εἰς τὰ πατρια ἔμμοινης, κατώρθωσαν νὰ τηρήσωσιν ἀλώβητον τὴν ἱερὰν προγονικὴν παρακαταθήκην, μετὰ σθένους ἐκάστοτε ἀντεπεξερχόμενοι κατὰ τῶν ἐπιβουλῶν τῶν πολεμίων τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἐκκλησίας, οὐκ ὀλίγον εἰς τοῦτο συνεβάλετο καὶ ἡ μέχρι τοῦδε κατ' ἀνάγκην συντηρητικότης καὶ ἐφεκτικότης τῶν ἐν πλειοψηφίᾳ συνοίκων ἁλλοεθνῶν, μὴ δυναμένων νὰ ἀναπτύξωσι καὶ ἐξαντλήσωσιν ἀπάσας τὰς προσηλυτιστικὰς αὐτῶν δυνάμεις. Ἦδη ὁμως τοῦ πεδίου τῆς δράσεως καὶ ἐλευθέρως ἐθνικῆς καὶ προσηλυτιστικῆς κινήσεως ἐνδρέως ἀπάσαι ταύταις ἀναπεπταμένον ὄντος, αἱ μειονότητες τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων τῆς ἀφομοιώσεως καὶ ἐξοντώσεως διατρέχουσιν, ἐὰν τὸ μέγεθος τούτων μὴ ἀναμετροῦσαι δὲν λάβωσι σύντονον τὴν πρόνοιαν περὶ τῆς ἐπὶ ἐτέρων βάσεων ἀναλόγων τῆς νέας τῶν πραγμάτων καταστάσεως, καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς ἐνδεχομένων, τελείας ἀνασυντάξεως καὶ ἀναδιοργανώσεως τῆς πολιτείας αὐτῶν.

Ἐὰν κατὰ τοὺς μέχρι τοῦδε χρόνους πλείστοι τῶν ἀνὰ τὰς πέριξ κομπούλεις ἀπὸ ἱκανῶν ἐτῶν ἐγκατεστημένων ὁμογενῶν (ὡς ἐν Καλκάνδελε, Ἰστιπίῳ, Κουμανόβῳ καὶ ἄλλαχού) ἀνεπιστρεπτί—ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως σχολῶν καὶ ἐθνικῆς ἐργασίας—ἀπωλέσθησαν διὰ τὸ ἡμέτερον Ἔθνος, τινὲς μὲν ἐκβουलगρισθέντες, ἄλλοι δὲ ἐκσερβισθέντες, καὶ παρέσχον, καὶ παρέχουσι τοῖς ἁλλοεθνεῖς τοὺς ἰσχυροτέρους ἐθνικοὺς παράγοντας ἀμειλίκτους δὲ τοῦ Ἐθνους καὶ σ. 3 τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν πολεμίους, μείζων ἀσυνκρίτῳ τῷ | λόγῳ ὁ τοιοῦτος κίνδυνος ἐπικρέμαται νῦν διὰ τὰς ἀσθενεῖς ὁμογενεῖς ἀνὰ τὸν νομὸν κοινότητος, ἐὰν ἅπασαι αὗται, πρώτης τῆς ἐνταῦθα πολυπληθεστερας τὸ παράδειγμα διδούσης, μὴ λαμβάνουσαι συναίσθησιν τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως, μὴ μεριμνῶσαι ἀόκνως περὶ τῆς ἐπ' ἄλλοις ὅροις καὶ συνθήκαις ἐθνικῆς, ἡθικῆς, πνευματικῆς καὶ ἐμπορικῆς ἐν πλήρει καὶ ἀδιασπαστῇ ἀλληλεγγύῃ, ἀναπτύξεως καὶ ἐνημερίας αὐτῶν, ἀσκέτως μὲν, ἀλλ' ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ λοιπὰ σύνοικα ἔθνη, ἐὰν, λέγομεν, δὲν συσπειρωθῶσιν ὡς ἐν ἄτομον περὶ τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν, δὲν προβῶσιν εἰς τὴν περισυλλογὴν, καὶ εἰς τὴν ἐπὶ τ' αὐτὸ συγκέντρωσιν τῶν διεσπαρμένων ἡθικῶν καὶ ὕλικῶν ἐκάστης κεφαλαίων καὶ δυνάμεων.

Ὅπως ἐπιτευχθῇ ὁμως τοῦτο, ἀναπόδραστος ἀνάγκη ἐπιτάσσει τὴν ἰδρυσιν κέντρον τινὸς πρὸς ὃ, ὡς πρὸς κεντρομόλον δύναμιν νὰ κατατείνωσιν αἱ κατ' ἄτομα καὶ κατὰ κοινότητα μονομερεῖς δράσεις, καὶ ἐξ οὗ, ὡς ἀπὸ ἀνεσπέρου ἐστίας νὰ ἐκπορεύονται λελογισμέναι εἰσηγήσεις καὶ ὁδηγαί, ἐπὶ τῇ βάσει πάντοτε ἐνιαίον καὶ σαφῶς προδιαγεγραμμένον σχέδιον καὶ προγράμματος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω σκέψεων ὁρμώμενοι, Παναγιώτατε, προσέβημεν εἰς τὴν ἰδρυσιν συλλόγου ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἑλληνικὸς Ἐθνικὸς Σύλλογος Κοσσυφοπεδίου». Εἰς τὴν ἀπόφασιν δὲ ταύτην τὰ μάλιστα συνετέλεσε καὶ ἡ ὑπὸ τῆς Ὑ. Παναγιότητος, ὡς ἐν ἀρχῇ ἐφθημεν εἰπόντες, λεπτομεροῆς ἀνάπτυξις τῆς

νέας τῶν πραγμάτων καταστάσεως, καὶ τῆς διεθνύσεως πρὸς ἣν δέον/ τοῦ λοι- σ. 4
ποῦ νὰ προσανατολισώμεν τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν δρασιν ὅπως, ὡς οἶόν τε μείζονα
ὠφελήματα τὸ ἔθνος ἡμῶν καρπωθῇ ἐκ τῆς ἐπελθούσης πολιτειακῆς μεταβολῆς.

Ὁρμώμενοι δ' ἐκ τῆς σκέψεως ὅτι ὁ ἄμεσος συγχρωτισμὸς καὶ ἡ συγχρῆ ἐπι-
κοινωνία τῶν μελῶν τῆς ἡμετέρας Κοινότητος πρὸς ἄλληλα, οὐκ ὀλίγον θέλει
συντείνει εἰς τὴν ἀνάπτυξιν συστηματικώτερας καὶ μᾶλλον καρποφόρου ἐθνι-
κῆς ἐργασίας, προήχθημεν νὰ ἰδρῦσωμεν συνάμα καὶ λέσχην, ὅπως χρησιμεύσῃ
ὡς κοινὸν αὐτῶν ἐντευκτήριον. Ὅπως ἐπιτύχωμεν δὲ μείζονα ἀριθμὸν ἐταίρων
ὥρίσαμεν δικαιώματα μὲν ἐγγραφῆς ἐκ 10 γροσίων, ἐβδομαδιαίαν δὲ συνδρομὴν
ἐξ ἐνὸς γροσίου.

Ἡ ἰδρυσὶς τοῦ Συλλόγου καὶ τῆς λέσχης ἀφάτον ἐνέπλησε χαρᾶς τοὺς
ἐνταῦθα ἡμετέρους. Ἡ ἐγγραφὴ τῶν μελῶν ἤρξατο ἀθρόα. Παρ' ἅπασι δέ, τέως
ἐν συγχύσει διατελοῦσιν, ἀμιλλα, ζήλος καὶ προθυμία ἀνεπτύχθη, θάρρος δ' ἀνέ-
λαμψεν ἰσχυρόν, εὐδοίονον λίαν τὸ μέλλον προοιωνίζον. Τοῦτ' αὐτὸ δὲ παρατη-
ρεῖται καὶ εἰς ἅπασας τὰς ἐν τῷ νομῷ ἡμετέρας κοινότητος αἰτιες, θερμότερα
ἐπικροτήσασαι τὴν ἰδρυσιν τοῦ Συλλόγου, προέβησαν ἀμέσως εἰς τὴν ἰδρυσιν
τῶν ὑπομημάτων αὐτοῦ.

Τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα, Παναγιώτατε, ἀνεπτύχθη παρ' ἅπασι ζωηρότατον. Αἱ
ἐλπίδες περὶ αἰσιωτέρου διὰ τὴν ἡμετέραν φυλὴν μέλλοντος, ὑπὸ τὴν αἰγίδα
τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος, εἰς ἄκρον ἀνεπερωώθησαν. Δικαία δὲ ὑπερη- σ. 5
φάνεια διαπίπτει τὰς καρδίας ἀπάντων ἀναλογιζομένων τὸ / μέγεθος τῆς ἐπιβο-
λῆς, ἣν, μέλλει νὰ ἐξασκήσῃ παρὰ τοὺς συνοίκους λαοὺς ὁ ὑπὸ πᾶσαν ἐποπὴν καὶ
ἐκφανσὶν ὄγκος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μέλλοντος παντοῦ πάντοτε καὶ κατὰ πάντα
νὰ πρωτοστατήσῃ καὶ πρωταγωνιστήσῃ.

Νῦν ὁμως, Παναγιώτατε, λαμβανομένης ὑπ' ὅψιν τῆς ψυχολογικῆς κατα-
στάσεως, εἰς ἣν διατελεῖ ἡ ἀναθαρορήσασα ἐνταῦθα καὶ ἀνὰ τὸν νομὸν ὁμογένεια,
νῦν ὑπὲρ ποτὲ καὶ ἄλλοτε ἐπιτακτικώτατα ἐπιβάλλεται, ἡ παντὶ μέσῳ καὶ πάσῃ
θυσίᾳ ἐνίσχυσις τοῦ ἀναλάμψαντος αἰσθήματος αὐτῆς, διὰ συντόνου μὲν ἅψ' ἐνὸς
καὶ λελογισμένης δράσεως τῶν ἐνταῦθα ἐν τῷ κέντρῳ ἡμετέρων, δι' ἐντονω-
τέρας δ' ἅψ' ἑτέρου καὶ ἐπειγούσης ἀντιλήψεως ἠθικῆς τε καὶ ὕλικῆς τῆς Μη-
τροῦς Ἑκκλησίας, ἄνευ τῆς ὁποίας οὐδὲν ἔστι γενέσθαι, καὶ δὴ ἐν καιρῷ, καθ' ὃν
πᾶσαι αἱ ἀλλογενεῖς ἐθνικότητες, κολοσσιαίας ἤρξαντο καταβάλλουσαι ἠθικὰς
τε καὶ ὕλικὰς θυσίας, διὰ τὸν ὑπὲρ ἐπικρατήσεως ἀγῶνα, τὰς τε κοινότητας
αὐτῶν ἔρρωμένεστερον ἢ πρὶν ὕλικῶς ἐνισχύσασαι καὶ συλλόγους καὶ λέσχας
δι' ἀφειδῶν παροχῶν ἰδρῦσασαι καὶ συντηροῦσαι.

Τῶν ἀναγκῶν τῶν ἀρτι ἰδρυθέντων Συλλόγων καὶ λέσχης ἡμῶν, τῶν τε
πρώτων—ἐξόδων ἐγκαταστάσεως καὶ ἐπιπλώσεως—καὶ τῶν τακτικῶν ἐνοι-
κίων οἰκίματος, μισθοῦ τουρκομαθοῦς γραμματέως, μισθοῦ ὑπαλλήλιας, ἐξό-
δων θερμάνσεως καὶ φωτισμοῦ, προικίσσεως τοῦ Ἀγανωστηρίου / διὰ καταλλή- σ. 6
λων ἐποικοδομητικῶν τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ φρονήματος βιβλίων, πολιτικῶν

καὶ περιοδικῶν ἐφημερίδων, ἐξόδων ἀξιοπρεποῦς παραστάσεως καὶ λοιπῶν, τῶν ἀναγκῶν λοιπῶν τούτων προβαλλουσῶν κατὰ πολὺν ὑπερέτερον καὶ λίαν δυσαναλόγων πρὸς τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῶν ὁμογενῶν, διὰ τακτικῶν καὶ ἐκτάκτων συνδρομῶν ἀνταποκρινομένων πρὸς πολλὰπλᾶς ἄλλας τῶν κοινοτήτων ἀνάγκας, λίαν προβληματικῇ, εἰ μὴ ἀνέφικτος ἔσται ἡ συντήρησις καὶ ἡ εὐδοκίμησις τοῦ Συλλόγου, συνεπῶς καὶ ἡ ἐπιτυχία τοῦ ποθομένου ἐθνικοῦ σκοποῦ, ἐὰν δὲν ἐπέλθῃ γενναίως ἀρωγὸς ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία ἐνισχύουσα ὅλκως τὰς τε κοινότητας καθόλου καὶ τὸν Σύλλογον ἰδίᾳ.

Διὰ ταῦτα τὴν ἐκ τῆς μεταπολιτεύσεως δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν ἔχοντες ὑπ' ὄφει, τὰ ἐξ αὐτῆς πρὸς τὸ ἔθνος ἐπιβαλλόμενα καθήκοντα τῆς ἐν τῷ νομῷ Κοσσυφοπεδίου ὁμογενείας βαθέως συναισθανόμενοι, ἀναλογιζόμενοι δὲ καὶ ἀνομολογοῦντες τὴν μεγίστην εὐθύνην, ἣν ἀπέναντι τοῦ ἔθνους ἠθέλομεν ὑπέχει, ἐὰν εἰς τὴν τύχην, εἰς τὴν φορὰν τῶν πραγμάτων καὶ εἰς τὴν διάθεσιν καὶ διάκρισιν τῶν προσηλυτιστικῶν ἐθνικοτήτων, ἐγκατελίπομεν τὴν τοῦ νομοῦ ὁμογένειαν, ἔνοχον ἀβελτηρίαν καὶ ἀμέλειαν περὶ τὴν περιφροῦρησιν τῶν δικαίων καὶ αὐτῆς τῆς ὑποστάσεως αὐτῆς ἐπιδεικνύμενοι, θεομῶς καθικετεύομεν τὴν Ὑ. Παναγιότητα, ὅπως ἐν τῇ ἐγνωσμένῃ Αὐτῆς φιλοπατρία ἐνδοκίση ὡς ἀνακοινώσῃ τὴν ταπεινὴν ἡμῶν ταύτην ἔκθεσιν τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ, καὶ θελήσῃ νὰ ἐκλιπαρήσῃ Αὐτήν, ἀπὸ μέρους ὅλων τῶν ἐν τῷ νομῷ ὁμογενῶν ὅπως, τὸ μὲν ἐνισχύσῃ ὅλκως ἀπάσας τὰς κοινότητας ἐν γένει, τὸ δὲ ἐπέλθῃ ἀντιλήπῃ ὡρ καὶ τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ διὰ τε τὰς πρώτας αὐτοῦ ἀνάγκας καὶ διὰ τὴν εἰς τὸ μέλλον συντήρησιν αὐτοῦ διὰ μηνιαίας ἢ ἐτησίας ἐπιχορηγήσεως.

Διὰ τῆς ἐνδελεχοῦς καὶ μεμελετημένης πολιτείας τῶν κοινοτήτων καὶ τοῦ Συλλόγου, ἐχόντων ὅμως γενναῖον συναντιλήπτορα τὴν Μητέρα Ἐκκλησία, ἀκράδαντον τρέφομεν τὴν πεποίθησιν ὅτι ἀσφαλῶς θέλει ἐπιτευχθῇ, οὐ μόνον ἡ ἐδραΐωσις καὶ διατήρησις τῶν ἤδη κεκτημένων, ἀλλὰ, καὶ ἡ εἰς τοὺς κόλπους τῆς ὁμογενείας ἐπάνοδος ἐκείνων ἐκ τῶν ἡμετέρων οἴτινες, εἴτε λόγῳ συμφέροντος, εἴτε ἐξ ἀγνοίας ἔχουσι περιπέσει εἰς τὰ δίκτυα τῶν ξένων προπαγανδῶν καὶ διῆ τῆς Ρουμουνικῆς. Ἴσως δὲ καὶ ἡ εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ὁρθοδοξίας προσέλκυσις καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν ἐθνικοτήτων, ὅταν ἴδωσιν ἀνδρούμενον τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα νὰ χωρῇ ἀκατασχέτως πρὸς τὴν κατάληψιν τοῦ στερεώματος τῆς Ὁθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, καὶ νὰ ἐπισκιάζῃ τὸ τῶν νάνων καὶ μηδαμῶν πλανητῶν νωθρὸν καὶ χαῦνον πνεῦμα.

Ὁὕτω δὲ θέλει κανχηθῇ, καὶ δικαίως, καὶ ἡ ἐν τῇ ἑσχατιᾷ ταύτῃ, μικρὰ μὲν τὸ δέμας, μεγάλη ὅμως τὴν καρδίαν καὶ τὸ φρόνημα ὁμογένεια, ὅτι, καὶ αὐτὴ παρόεχε τὴν ἐαυτῆς συμβολὴν εἰς τὸ ὑπέροχον ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τοῦ ὅλου Ἑλληνισμοῦ, πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν ἀφθιτον τοῦ ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

Πλήρη πεποίθησιν ἔχοντες, Παναγιώτατε, ὅτι ἡ ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς καρδίας μας ἀπευθυνομένη δι' Ὑμῶν πρὸς τὴν Μητέρα τοῦ Γένους ἐπὶ κλήσις εὐμενῶς θέλει γίνῃ δεκτὴ ὑπ' Αὐτῆς, χάριν αὐτοῦ τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος, βέ-

βαιοὶ δὲ ὄντες ὅτι καὶ ἡ Υ. Παναγιότης ἄριστα γινώσκουσα τὴν ἐθνικὴν σημασίαν, τὴν κατάστασιν καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐν τῷ νομῷ ὁμογενείας, θέλει ἐξαντλήσει πᾶσαν Αὐτῆς τὴν ἐπιτροπὴν ὅπως ἐφελκύσῃται τὴν ἐφ' ἡμῶν ἀντίληψιν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας.

Διατελοῦμεν Αὐτῆς τε καὶ τῆς Υ. Παναγιότητος πιστὰ καὶ πειθίμια τέκνα.

Ἐν Σκοπίοις τῇ 27ῃ Σεπτεμβρίου 1908

Τὸ Δ. Συμβούλιον τοῦ Ἑλλ. Ἐθν. Συλλόγ. Κοσσυφοπεδίου

Ὁ Γραμματεὺς

Τὰ μέλη

Ὁ Πρόεδρος

Ἱ. Παπαθωμᾶς

N. Κρέης

Ἱ. Γ. Γοῦδος

Δ. Ψάλλτης

Ὁ Ἀντιπρόεδρος

A. Βαρβέρης

Γ. Δ. Κομμάτης

Γ. Παπανασούμ

B. Σιάσκον

Δ. Ντίτσας

(T.Σ.)

3

Καταστατικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ Συλλόγου Κοσσυφοπεδίου

Ἐπὶ τῇ ἐπ' αἰσίσις καθ' ἅπαν τὸ Ὄθωμανικὸν Κράτος ἀνακηρύξει τοῦ Συντάγματος, δι' οὗ ἐξασφαλίζεται ἡ ἰσότης πάντων τῶν Ὄθωμανῶν ὑπηκόων καὶ ἀπονέμεται αὐτοῖς τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι καὶ συζητεῖν περὶ τε τῶν κατ' ἰδίαν καὶ δημοσίων ὡς καὶ τοῦ ἐπιζητεῖν ἀρμοδίως καὶ νομίμως τὴν βελτίωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων, τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν κάτωθι ὑποφαινομένων Ἑλλήνων Ὄθωμανῶν ὑπηκόων καὶ κατοίκων Σκοπειῶν ἐνεκρίθη ἡ ἰδρυσις ἐν Σκοπίοις Ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ Συλλόγου ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Κοσσυφοπεδίου».

Σκοπὸς τοῦ Συλλόγου τούτου ἔσται

Αον) Ἡ φροντὶς καὶ προσπάθεια περὶ ἐπιτεύξεως τῶν μέσων καὶ ἐξασφάλισεως τῆς ἐν εὐημερίᾳ καὶ ἀρμονίᾳ συμβιώσεως τῶν ἀνὰ τὸν Νομὸν Κοσσυφοπεδίου κατοικούντων Ἑλλήνων ὑπηκόων Ὄθωμανῶν μετὰ τῶν λοιπῶν ἐν τῷ ἰδίῳ Νομῷ κατοικούντων Ἐθνικοτήτων. Βον) Φροντὶς καὶ μεγίστη προσοχὴ πρὸς διαφύλαξιν καὶ διατήρησιν ἀκεραίων καὶ ἀνεπάφρων τῶν ἀπ' αἰῶνων κεκτημένων ἤδη δικαιωμάτων καὶ προνομίων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους ὡς ρητῶς διαλαμβάνει περὶ τούτου καὶ ὁ Συνταγματικὸς Νόμος. Γον) Ἐπιζήτησις τῶν μέσων περὶ ἐπιτεύξεως τῆς προαγωγῆς τῶν ἠθικῶν καὶ ὀλικῶν συμφερόντων τῆς ὁμογενείας ἐν τῷ Νομῷ τούτῳ καὶ προσπάθεια ὅπως ἡ ὁμογένεια κατὰσχῃ τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῇ θέσιν ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἄλλων Ἐθνικοτήτων ἀντιπροσωπευομένη δεόντως ἐν καιρῷ τῷ δεόντι.

σ. 2 *Μέσα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ Σκοποῦ*

Ἐπειδὴ πρὸς ἐπίτευξιν καὶ ἐπιτυχίαν τοῦ Σκοποῦ τοῦ Συλλόγου ἀνάγκη ἐστίν, ὅπως οἱ ἐν τῷ Νομῷ Κοσσυφοπεδίου οἰκοῦντες ὁμογενεῖς ὡς πάντοτε ἐνήμεροι τῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νέου συνταγματικοῦ πολιτεύματος γενομένων καὶ γενησομένων ἐπισήμων κοινοποιήσεων καὶ ληφθησομένων λοιπῶν μέτρων ὡς καὶ τῶν δημοσιευομένων ὑπομνημάτων τῆς πρὸς «Πρόοδον καὶ Ἐνωσιν Ἐπιτροπῆς» τῶν Ὁθωμανῶν, ἐνεκρίθη ἡ ἐκλογὴ διοικητικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Συλλόγου ἐκ τῶν κατωτέρω δηλωμένων κυρίων, ἥτις ἐπιτροπὴ θέλει φροντίσει ὅπως ἐγκαίρως λαμβάνουσα γνώσιν ἀρμοδίως τῶν ἀνωτέρω, ἀνακοινώσῃ ταῦτα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ εἰς τὰς ἀνὰ τὸν νομὸν ὁμογενεῖς κοινότητας μέσῳ τῶν¹ ἀνὰ τὰς ἐπαρχίας συστηθησομένων τμημάτων τοῦ Συλλόγου, ἐπίσης θέλει φροντίσει ὅπως ἔλθῃ εἰς συγχρωτισμὸν καὶ ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς Ὁθωμανικῆς πρὸς «Πρόοδον καὶ Ἐνωσιν» Ἐπιτροπῆς συσκεπτομένη καὶ ἀνταλλάσσουσα γνώμας περὶ τοῦ κοινοῦ καλοῦ καὶ ὑποβάλλονσα ἀρμοδίως καὶ ὅπου δεῖ ὑπομνήματα περὶ τούτου.

Ἐδρα τοῦ Συλλόγου, τμήματα αὐτοῦ, μέλη αὐτοῦ καὶ μέλη διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ παρόντος

Ἐδρα ἔσονται τὰ Σκόπεια, μέρος συνεδριάσεως διοικητικῆς ἐπιτροπῆς προσωρινῶς ἰδιαίτερον δωμάτιον ἐν τῇ Σχολῇ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Σκοπείων.

Τμήματα συστηθήσονται ἐν ἐκάστη ἐπαρχίᾳ τοῦ νομοῦ Κοσσυφοπεδίου, ἐνθα γενήσεται σκέψις περὶ τῶν τοπικῶν ἀναγκῶν καὶ τῆς ὑποβολῆς ἀρμοδίως ὑπομνημάτων διὰ τῆς Κεντρικῆς ἐν Σκοπεΐοις ἐπιτροπῆς ὅπου δεῖ πρὸς θεραπείαν αὐτῶν.

σ. 3 *Πρὸς ἐγγραφήν ὡς μέλη τοῦ συλλόγου ἔσονται δεκτοὶ πάντες οἱ ὁμογενεῖς οἱ συμπληρώσαντες τὸ 18ον ἔτος τῆς ἡλικίας καὶ κατοικοῦντες προσωρινῶς ἢ διαρκῶς ἀνὰ τὸν Νομὸν Κοσσυφοπεδίου.* Ἐκαστον δὲ μέλος αὐτοῦ ὅπου δῆποτε καὶ ἂν εὐρίσκεται, δύναται νὰ ἀποτείνηται πρὸς τὴν διοικητικὴν ἐπιτροπὴν τοῦ Συλλόγου ἐκθέτον τὰς ιδέας περὶ πραγμάτων ἀναφερομένων εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ Συλλόγου.

Πόροι πρὸς διατήρησιν τοῦ Συλλόγου

Ἐπειδὴ βεβαίως πρὸς κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ Συλλόγου καὶ ἐπιτυχίαν τοῦ ποθουμένου γενήσεται ἀνάγκη καὶ δαπανῶν, ἐνεκρίθη ὅπως δι' ἰδιαίτερον κανονισμοῦ τοῦ Συλλόγου καθωρισθῶσιν οὗτοι.

Διοικητικὴ ἐπιτροπὴ ἐξελέγησαν ἐπὶ ἐν ἔτος ἀπὸ σήμερον οἱ κ. Νικόλαος Χατζῆ Κώστας, Γεώργιος Κομμάτης, Νικόλαος Κρέη, Ἀναστάσιος Βαρβέρη,

1. Στὸ καίμενο τοῦ.

Γεώργιος Παπαναούμ, Δημήτριος Δίτσα, Βάντσιος Σιάσκος, Ἀλέξανδρος Σταυρίδης, Δημήτριος Ψάλτη, Δημήτριος Δζίμα, Ἰωάννης Γούδου καὶ Χαρίλαος Νιώτη.

Ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ θέλει ὀρίσει δύο ἐκ τῶν μελῶν της, ἅτινα θέλουν ὑποβάλλει ἀντίγραφον τοῦ παρόντος καταλλήλως μεταφραζόμενον ἐν τῇ ἐπισήμῳ Ὁθωμανικῇ γλώσσῃ εἰς τὰς Σεβαστὰς Κυβερνητικὰς Ἀρχάς, ὅπως λάβῃ νόμιμον ὑπόστασιν καὶ ἔγκρισιν ὁ Σύλλογος, ὡς καὶ ἕτερον ἐπίσης ἀντίγραφον πρὸς τὴν Ὁθωμανικὴν πρὸς «Πρόοδον καὶ Ἐνωσιν» ἐπιτροπὴν, θέλει δὲ δημοσιεύσει καὶ ἀντίγραφον διὰ τῶν ἐφημερίδων, ὅπως λάβωσιν γνῶσιν οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐγγραφῶσι μέλη ὁμογενεῖς.

Τὸ παρὸν Καταστατικὸν δύναται νὰ τροποποιηθῇ διὰ προσθαφαιρέσεως μόνον δι' ἀποφάσεως τοῦ Συλλόγου προσερχομένων αὐτοπροσώπως μὲν τῶν ἐν Σκοπεῖοις εὐρισκομένων, δι' ἀντιπροσώπων δὲ τῶν ἐκτὸς Σκοπείων εὐρισκομένων καὶ ἀπουσιαζόντων προσωρινῶς, προση/γουμένης πάντοτε προσκλήσεως διὰ τῶν ἐφημερίδων, ὅπως ἡ ἀνάγκη τὸ καλέσῃ. Ἐπίσης καὶ ἡ μετὰ ἐν ἔτος διατήρησις τῆς ἰδίας Διοικητικῆς ἐπιτροπῆς ἢ ἀντικατάστασις αὐτῆς ἔσεται ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τῆς Γενικῆς συνελεύσεως ὡς εἴρηται ἄνω, τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου.

σ. 4

ὅτι ἀκριβὲς ἀντίγραφον

ὁ γραμματεὺς
Ἰ. Παπαθωμᾶς

ὁ πρόεδρος
Ἰ. Γ. Γούδος

(Τ.Σ.)

R É S U M É

Eleftheria I. Nikolaïdou, L'«Association Nationale Grecque du Cossyphopédion».

L'auteur de cet article s'occupe de la fondation de l'«Association Nationale Grecque du Cossyphopédion» à Skopia, en septembre 1908.

D'abord sont mentionnés les desseins et les revendications des quatre peuples, qui avaient des vues sur les territoires du Cossyphopédion. Dans la lutte entre les Serbes, Bulgares, Albanais et Roumains, l'intervention des Grandes Puissances, et surtout de l'Autriche-Hongrie et de la Russie, était évidente.

Par la suite, on s'occupe de l'état de la minorité grecque du vilayet pendant la révolution des Néoturcs. On se rend compte de l'apport de la communauté grecque de Skopia à la renaissance de la région, mais aussi de celle des autres communautés établies dans les régions de Velessa, Pristréni, Kumanovo, Kotsiana, Kalkandele et Istip.

La révolution des Néoturcs a offert aux peuples soumis la possibilité de fonder des Clubs politiques qui visaient à entretenir les tendances nationalistes de leur membres.

Par des documents fournis par les Archives du Ministère des Affaires Étrangères il est permis de constater la création d'une société pareille à Skopia en 1908: «L'Association Nationale Grecque du Cossyphopédion».

Enfin l'auteur publie la correspondance relative à cette Association entre le consul grec de Skopia N. Baraklis et le Ministère des Affaires Étrangères, la pétition des notables de la commune adressée au consul, ainsi que le Statut de l'Association. Le contenu de ces documents ainsi que leur manière de s'exprimer montrent l'effort dramatique des grecs de Cossyphopédion dans le but de conserver leur conscience nationale sans que cela fut rendu toujours possible.